

Besøksforvaltning på Helgeland

Statusrapport våren 2021

Foto: Terje Rakke / Visit Helgeland

Innholdsfortegnelse

1. Innledning /bakgrunn	4
1.1 <i>Utfordringer i forbindelse med turisme</i>	4
1.2 <i>Besøksforvaltning</i>	4
1.3 <i>Prinsipper og standard bærekraftig reiseliv.....</i>	5
1.4 <i>Reaksjoner og negativ pressedeckning</i>	6
1.5 <i>Prosjektet "Bærekraft Helgeland"</i>	7
2. Synliggjøring av utfordringer – resultat av undersøkelsen	7
2.1 <i>Undersøkelsesdesign, utvalg og mål</i>	7
2.2 <i>Resultat.....</i>	8
Parkering Heilhornet, Bindal kommune	8
Tilgang til Rabohytta, Hemnes kommune.....	9
Helgelandstrappa, Vefsn kommune.....	9
Laksforsen, Grane kommune	10
Besøksforvaltning, Vevelstad Kommune	10
Tilgang til Rødøyløva, Rødøy kommune	10
Breivika, Dønna kommune.....	11
Torghatten, Brønnøy Kommune	11
Tilrettelegging, Hattfjelldal kommune	12
Sykkel- og bobilturister, Herøy kommune	12
De Syv søstre, Alstahaug kommune.....	12
Leirfjord kommune	13
Besøksforvaltning, Træna Kommune.....	13
Besøksforvaltning, Lurøy Kommune	13
Nesna kommune.....	14
Marmorlottet, Rana Kommune	14
Presspunkter, Sømna Kommune	15
Sundsvoll, Vega Kommune	15
2.3 <i>Felles Utfordringer</i>	15
Ferge og samferdselsproblematikk på kysten	15
Infrastruktur vefsnavassdraget	15
Skilt og informasjon	16
Ansvarsfordeling grunneier –kommune og allemannsretten	16
2.4 <i>Felles oversikt på presspunkter</i>	16
3. Hvem har ansvar for hva? Ansvarsområder lokalt - og nasjonalt	17
3.1 <i>Kommunenes ansvarsområder</i>	18
Parkeringsmuligheter.....	18
Toalett og søppelhåndtering.....	18
Stiutvikling, skilting og informasjon	18
Sikkerhet	18
Kulturell rikdom, landskapets fysiske og visuelle integritet og biologisk mangfold	18
3.2 <i>Destinasjonsselskapets ansvarsområder</i>	18
Holdningsskapende arbeid:	18
Informasjon og kompetanse	18
Styrke bedriftenes økonomiske levedyktighet og verdiskapning	18
Gjøre Helgeland til et troverdig og attraktivt reisemål	19

3.3 Avfallsselskapenes og veimyndigheters ansvarsområder.....	19
3.4 Næringsaktørenes ansvarsområder	19
Rent miljø og ressurseffektivitet.....	19
Bærekraft er konkurransekraft	19
Bedriftene skal heve opplevelseskvaliteten:	19
Jobbkvalitet for ansatte	19
Økonomisk levedyktighet og konkurransedyktige reiselivsbedrifter.....	19
3.5 Sentrale myndigheters ansvarsområder.....	20
Strategi.....	20
Intensiver	20
Ytterligere inngrep	20
Virkemiddelapparatet.....	20
Offentlig markedsføring:.....	20
Redusere klimagassutslipp:	20
Avfallshåndtering.....	20
Forvaltning av havet	21
Nasjonale turstier	21
4. Videre arbeid.....	21

Besøksforvaltning på Helgeland

1.utgave sendt ut i mai 2021(2. utgave kommer høsten 2021)

1. Innledning /bakgrunn

1.1 Utfordringer i forbindelse med turisme

Økt turisme utfordrer samfunnet på ulike vis. Populære steder blir fylt med mennesker som bidrar til at både natur og kultur kan få en slitasje som er vanskelig å reversere. For stort trykk kan også by på utfordringer når lokalbefolkningen opplever turisme som negativt, og bygger opp negative holdninger overfor besøkende, samt turistutvikling i regionen generelt.

Instagrambilder og deling av bilder i sosiale medier er noe av årsaken til at steder som Trolltunga og Preikestolen er blitt verdensberømt og trekker utlendinger i hopetall. Fra sommeren 2009 til sommeren 2017 gikk for eksempel Trolltunga fra å ha 800 besøkende til over 100 000 besøk. Også andre steder i Norge skaper økende turisme utfordringer. Lofoten, bryggen i Bergen, verdensarvområder på Vestlandet er noen eksempler. De siste årene ser en også at turismen på Helgeland har begynt å kreve stadig bedre besøksforvaltningen. Denne rapporten tar opp slike problemstillinger og konkrete utfordringer knyttet til turisme på Helgeland.

1.2 Besøksforvaltning

Forvaltning handler om å «ta vare på», eller å «utvikle i en god retning».

Besøksforvaltning omhandler derfor tema som skal bidra til at opplevelsen blir god både for besøkende og fastboende, samtidig som den lokale verdiskapningen blir best mulig¹. Dette betyr at man skal sikre en bærekraftig utvikling som er innenfor grensene til det natur, landskap, lokalsamfunn og lokal kultur tåler. Samtidig skal besøksforvaltning gi grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping². Et viktig grep i denne sammenheng er å skifte fokus fra volum til verdiskaping, og fra kvantitet til kvalitet. Utfordring knyttet til overturisme er økende både i Europa, Norge og Nordland, overturisme defineres av EU-parlamentets komite for transport og turisme som:

«Overturisme beskriver en situasjon hvor påvirkningen av turismen, på enkelte tidspunkt og på enkelte steder, overskrider fysiske, økologiske, sosiale, økonomiske, psykologiske og/eller politiske tålegrenser»

Viktige prinsipper i besøksforvaltning beskrives i underveisrapporten fra Nordland fylkeskommune:

¹ https://www.nfk.no/besoksforvaltning/_f/p104/i0a0f06b2-c529-48cd-9907-d1bdc70bfced/underveisrapport-pilotprosjekt-besoksforvaltning.pdf

² https://www.nfk.no/besoksforvaltning/_f/p104/i0a0f06b2-c529-48cd-9907-d1bdc70bfced/underveisrapport-pilotprosjekt-besoksforvaltning.pdf

1. Reiselivsnæringen skal bidra til utvikling av bærekraftige lokalsamfunn, et grunnleggende spørsmål i denne sammenheng er hvorfor vi skal ha turisme og hva turismen skal gjøre for oss?
2. Helhetlig og langsiktig planlegging hvor en ikke lenger setter et skille mellom natur og kultur.
3. En dreining fra markedsføring til besøksledelse. Gjesten har etterhvert blitt den viktigste markedsføreren gjennom sosiale media, og fokuset bør ligge på den helhetlige opplevelsen av reisemålet.
4. Samhandling og samskaping; utviklingen i reiselivet krever at både lokalbefolkningen og de besøkende må involveres for å ta vare på landskap og kulturarv.

1.3 Prinsipper og standard bærekraftig reiseliv

Innovasjon Norge har satt opp ti prinsipper for bærekraftig reiseliv som styrer dette arbeidet nasjonalt. Prinsippene er delt inn i tre hovedområder³

- 1) Bevaring av natur, kultur og Miljø
- 2) Styrking av sosiale verdier
- 3) Økonomisk levedyktighet

Disse hovedområdene ligger til grunn for standarden som blir benyttet for å oppnå merket for bærekraftig reisemål. Innovasjon Norge tilbyr merket for bærekraftig reisemål som verktøy for reisemål som ønsker å jobbe langsiktig for en mer bærekraftig utvikling gjennom involvering, ansvarlig styring og verdiskaping.

Særlig relevant for denne undersøkelsen er det første hovedområdet, bevaring av natur, kultur og miljø. Området består av følgende prinsipper¹⁰:

Kulturell rikdom

Å respektere, videreutvikle og fremheve lokalsamfunnets historiske kulturarv, autentiske kultur, tradisjoner og særpreg.

Landskapets fysiske og visuelle integritet

Å bevare og videreutvikle landskapskvalitet, både for by og bygd, slik at landskapets fysiske og visuelle integritet ikke degraderes.

Biologisk mangfold

Å støtte bevaringen av naturområder, dyreliv og habitater, og minimere ødeleggelse av disse.

Rent miljø og ressurseffektivitet

Å minimere reiselivsbedrifters og turistenes forurensning av luft, vann og land (inkludert støy) samt og minimere genereringen av deres avfall og forbruk av knappe og ikke fornybare ressurser.

Undersøkelse av presspunkter og bærekraftig reiseliv tar utgangspunkt i innovasjon Norges ti prinsipper for et bærekraftig reiseliv samt standard for Bærekraftig reisemål.

³ <https://business.visitnorway.com/no/barekraftig-reiseliv/10-prinsipper-for-et-barekraftig-reiseliv/>

Å jobbe for et bærekraftig reiseliv innebærer å ta vare på behovene til menneskene som lever i dag, uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov".

1.4 Reaksjoner og negativ pressdekning

De siste årene har det blitt flere reaksjoner på utfordringene som økt besøk medfører. Dette har igjen bidratt til negative avisoppslag og pressdekning av Helgeland. Spesielt sommeren 2020 har det vært mange oppslag og det forventes en jevn økning i antall besøkende i årene fremover.

Visit Helgeland har også vært i kontakt med flere personer som reagerer og bekymrer seg for utviklingen fremover med overbelastede områder. Eksempelvis har flere hytteeiere reagert på bruken av strandområder på Tomma. Det kjøres helt ned til strandlinjen med bil, og det er i tillegg problemer med søppel og dopapir i flere områder. Malin Arnsen på klokkergården i Rødøy reagerer på at det ikke finnes andre toalettfasiliteter og infrastruktur rundt Rødøyløva enn den hennes bedrift bidrar med. Flere av problemstillingene som kommer opp bunner i utfordringer i forhold til ansvar og hvem som skal belastes økonomisk for tilrettelegging. Det belyses også at

allemannsretten er en utfordring, og at grunneiere ikke har kapasitet til å ta vare på populære områder på Helgeland.

Dette bidrar til misnøye blant lokalbefolkningen som i sin tur kan gå ut over gjesten og reiselivsbransjen.

1.5 Prosjektet “Bærekraft Helgeland”

Alle 18 kommunene på Helgeland er med i bærekraftprosjektet "Bærekraft Helgeland". Prosjektet er finansiert av Nordland Fylkeskommune og kommunene selv. Det er etablert et samarbeid med destinasjonsselskap og kommuner på svensk side, som mottar tilskudd fra Bottnia Atlantica for gjennomføringen. Prosjektet er et såkalt interregionalt prosjekt.

Prosjektet skal bidra til at turisme får lav innvirkning på natur, kultur og miljø i respektive kommuner og regioner, og samtidig sikre en positiv medvirkning og utvikling for reiselivsbedrifter, kommuner og lokalbefolkning. Kompetanseutvikling innenfor tema som natur, miljø og klimapåvirkning, samspill reiseliv – lokalsamfunn og næringsens verdiskapning er sentralt. Samarbeidet mellom bærekraftprosjektene på norsk og svensk side skaper erfaringsutveksling og muligheter partene ikke klarer å skape hver for seg.

Gjennom bærekraftprosjektet har Visit Helgeland kartlagt “presspunkter” i kommunene på Helgeland. Det er sett på utfordringer i forbindelse med høye besøkstall, parkering, søppelhåndtering, toalettfasiliteter og tiltak som er satt i gang for å bedre situasjonen. Formålet med kartleggingen er å få en oversikt oversituasjonen, bevisstgjøre de ansvarlige for å få tilrettelagt presspunktene på Helgeland slik at disse fremstår som utviklet til

Med “presspunkter” mener vi i denne rapporten i hovedsak områder hvor fasilitetene ikke er tilpasset økende antall besøk av turister. Eller områder hvor turismen skaper utfordringer for naturen eller lokalbefolkningen.

2. Synliggjøring av utfordringer – resultat av undersøkelsen

2.1 Undersøkelsesdesign, utvalg og mål

I forbindelse med denne undersøkelsen har vi kontaktet alle kommuner på Helgeland. I noen tilfeller har vi snakket med ordførere, og i andre tilfeller har vi blitt henvist til personer i administrasjonen. Det er ulikt i kommunene hvem som arbeider med besøksforvaltning, og hvem som er engasjert i ulike prosjekt som berører dette. Utvalget

av intervjuobjekter har derfor foregått med en kommunikasjon mellom Visit Helgeland og den enkelte kommune.

I samtalene vi har hatt er det tatt en gjennomgang av følgende tema:

- Presspunkter: Steder med for mange besøkende ut fra kapasiteten på stedet.
- Sjøpplhåndtering i kommunen for besøkende/i områder som er mye besøkt
- Skilting for besøkende med informasjon, og skilting til populære severdigheter/områder
- Toalettfasiliteter og offentlige toalett
- Prosjekter som berører besøksforvaltning / reiselivsstrategi
- Andre og generelle utfordringer

I tillegg har vi vært i kontakt med personer som har engasjert seg spesielt i forbindelse med høye besøkstall og utfordringer med turisme. Det kan være grunneiere eller andre som synes turismen skaper utfordringer til spesifikke steder. De regionsansvarlige i Visit Helgeland samt sommerververter som har arbeidet i turistinformasjon har også kommet med innspill til denne rapporten.

Målet med undersøkelsen har vært å legge grunnlaget for videre arbeid med utfordringer rundt pressområder på Helgeland. Rapporten belyser pressområder og anbefalte løsninger knyttet til disse. Rapporten løfter også frem gode eksempler til løsninger og presenterer et forslag til ansvarsfordeling for arbeidet som må gjøres.

2.2 Resultat

Utfordringer som løftes opp knyttes til konkrete punkter, og med de respektive kommuner. Fremtidige utgaver av denne rapporten vil løfte nye utfordringer etter hvert som de kartlegges. Det vil også gjøres justeringer av punktene som er løftet opp i denne 1. utgaven.

Parkering Heilhornet, Bindal kommune

Bindal kommune har utfordringer i forbindelse med besøkende som skal gå opp til Heilhornet. Parkering skjer langs fylkesvei, og dette bidrar til farlige situasjoner, både for trafikk som kjører fobi og for besøkende som skal krysse vegen til fots.

Bindal kommune mangler også tømrestasjon for bobiler, dette og annen tilrettelegging for bil og campingturister kan bidra til at flere bobilturister stopper i Bindal.

Anbefaling:

- Det bør opparbeides bedre parkeringsmuligheter for å unngå trafikkfarlige situasjoner langs veg.

Tilgang til Rabothytta, Hemnes kommune

Hemnes kommune har opplevd stor økning i besøk i etter etablering av Rabothytta. Dette har bidratt til flere utfordringer og mange tiltak er iverksatt. I området har det vært utfordringer i forbindelse med vinterparkering, dette er løst nå, og området er godt tilrettelagt for mange besøkende. Overnatting på Hytta er også regulert, og det er satt inn verter på hytten i høysesong. Mange besøkende bidrar også til spor i terrenget, grunnet dette er deler av stien kloppet. Det er i tillegg satt opp søppelkasser og Hemnes kommune er ansvarlig for tømning av containere ved parkeringsplass.

Det er behov for nytt toalett ved Rabothytta, for besøkende som ikke skal inn eller skal overnatte. I tillegg bør det settes opp toalett ved parkeringsplass eller ved stien på vei til hytta. Her må det ses på hvem som skal bygge og drifte toalettene. Det er også behov for en mer sømløs organisering av infrastruktur, spesielt overgang mellom tog/buss og flere muligheter for å reise med offentlig transport, samt skilting til hytta fra parkeringsplass.

Turistforeningen opplever i tillegg en utfordring i forbindelse med at mange besøkende ikke har kunnskap eller ferdigheter for å ferdes i fjellet.

Anbefaling:

- Toalett ved Rabothytta og ved oppgang til Rabothytta må bygges og driftes.
- Det bør utarbeides en kommunikasjonsplan for å informere besøkende om hva som kreves for å besøke området.
- Det må skiltes til Rabothytta fra starten av sti

Helgelandstrappa, Vefsn kommune

Vefsn kommune har utfordringer i forbindelse med stort antall besøkende i Helgelandstrappa, dette gjelder også området rundt. Parkeringsområdet er rotete, og dette fører i noen tilfeller til at private områder blir tatt i bruk for parkering, i tillegg mangler toalett og søppelhåndtering er noe dårlig. Området oppleves generelt sett som noe industrielt og er ikke representativ for turområdet Marsøra/Øyfjellet/Helgelandstrappa.

Generelt er det lite skilting tilpasset besøkende i kommunen, og spesielt mangler det skilting til Zipline og Helgelandstrappa.

Anbefaling:

- Skilting fra bysentrum til området,
- Parkeringsområdet må oppgraderes og merkes.
- Det bør settes opp toalett i området
- System for søppelhåndtering må forbedres

Laksforsen, Grane kommune

Området med størst belastning i Grane er Laksfors. Bussturisme er en stor utfordring her og området er ikke tilrettelagt med toalett og søppelhåndtering. I området står det bobiler parkert overalt, og det er behov for oppmerking. Kommunen ser behovet for et reglement for "villcamping" som en også ser tendenser til andre steder i kommunen. Grane kommune er med på reisemålsutviklingsprosjekt sammen med Vefsn og Hattfjelldal.

Anbefaling:

- Området må merkes i forbindelse med parkering av bobiler og campingvogner.
- Det må settes opp offentlig toalett
- Søppelhåndtering må på plass for uteområdet

Besøksforvaltning, Vevelstad Kommune

Området i Vevelstad med størst presspunkt er ved skulpturen "Opus for himmel og jord", som er en del av skulpturlandskap Nordland. Det er kun plass til en bil på parkeringsplass. Videre har Vevelstad en generell utfordring i forbindelse med villcamping, offentlige toaletter og søppelhåndtering. Det finnes offentlige toaletter langs veien, men disse er ofte stengt og det er ikke faste åpningstider.

Små søppelkasser satt opp av vegvesenet og søppelkasser på fergeleie er også ofte fulle. Dette bidrar til at hytterenerovering blir benyttet og det blir liggende mye søppel rundt dunkene.

Anbefaling:

- Det må etableres større parkeringsplass i området rundt «opus for himmel og jord»

Tilgang til Røddøyløva, Rødøy kommune

Området i forbindelse med tur til Røddøyløva er det mest belastede i Rødøy kommune. Parkeringsplassen her er for liten og det finnes heller ikke offentlig toalett i området. Det eneste toalettet som er mulig å bruke tilhører klokkergården, noe som fører til at dette blir brukt av mange flere enn betalende kunder. Det foreligger ingen skiltplan for besøkende, og informasjon blir satt opp av næringsdrivende. I tillegg har kommunen opplevd store utfordringer i forbindelse med fergekø. Kommunen ønsker å komme i gang med en reiselivsstrategi, gjerne i samarbeid med flere kommuner.

Rødøy har også utfordringer i forbindelse med villcamping, hvor det ikke er tilrettelagt med toalettfasiliteter og søppelhåndtering.

I 2020 har det vært stor turisme på fergene mellom Kilboghavn og Jektvik, som har bidratt til negative avisoppslag i sommer.

Anbefaling området Rødøyløva

- Det må etableres offentlig parkeringsplass
- Det bør lages en plan på informasjon slik at trykket med besøkende letter enkelte tidspunkt på dagen
- Det bør utarbeides en sikkerhetsplan
- Det må settes opp offentlig toalett eller bistå med drift av toalettene som er etablerte
- Sjøppelhåndtering må på plass for uteområdet

Brevika, Dønna kommune

I dønna kommune er Brevika og området rundt som er mest belastet. Her har det vært stor økning de siste årene. Området slites av bruken, og er spesielt sårbart grunnet rødlistede arter. Det er satt opp informasjonsskilt og det er også tilrettelagt med parkering, søppelhåndtering og toalett. Det å likevel arbeides videre med besøksforvaltning for å bevare området da det er risiko for at rotkulturen forsvinner. Risikoen økes av at bobiler kjører utenfor veien (ned mot havet). Det er utfordrende med ansvarsfordeling og vurdering av bruk da området er privat eid.

Generelt er det stor økning av sykkelturister på Dønna og rasteplasser mangler delvis søppelhåndtering og informasjon. Nevnte områder her er rasteplassen ved bautaen og friluftsområdet i Nordåkvika.

Kommunen arbeider med skiltplan, og ønsker å gjøre dette i samarbeid med flere.

Anbefalinger

- Området bør sperres av slik at det ikke er mulig å kjøre med bil/bobil ned mot stranden.
- Det bør vurderes sammen med grunneier hvorvidt det er forsvarlig at området er åpent for besøkende hele året.

Torghatten, Brønnøy Kommune

Brønnøy kommune opplever et stort press på Torghatten og området rundt. Her er det ingen sanitæranlegg, og toalettfasiliteter til næringsdrivende rundt blir benyttet. Vei, parkeringsmuligheter og skilting er ikke bra nok i forhold til antall besøkende (om lag 76.000 sommeren 2020), dette bidrar til at det parkeres på private områder. Det arbeides med midlertidige toaletter og utvidet parkeringsplass. I tillegg er det et større prosjekt pågående med nytt servicebygg, toalett, parkering og sherpatrapp. Dette er beregnet ferdig i løpet av 2023.

Det gjøres et stort arbeid i forbindelse med merking av stier. Dette er et viktig arbeid som bidrar til at områdene får minst mulig slitasje. Arbeidet blir utført av frivillige og det bør ses på hvordan de kan støttes for å få nok kapasitet.

Det er også utfordringer med fulle ferger og fergeleier, manglende parkeringsplass for sykkelturister.

Anbefalinger:

- Det må på plass infrastruktur og lages en infrastrukturplan som inkluderer parkering, kjøremønster og trafikksikkerhet
- Det må etableres Sanitæranlegg
- Det må på plass større kapasitet på søppelhåndtering
- Det bør informeres på stedet om viktigheten av å holde naturen ren, og benytte minske slitasje ved å benytte stien.

Tilrettelegging, Hattfjelldal kommune

Hattfjelldal kommune har små utfordringer i forbindelse med overturisme. Andre utfordringer i forbindelse med tilrettelegging finner vi langs scooterløypene og Vefсна. Langs scooterløypene er det ikke lov å sette opp permanent skilting, dette bidrar til lite gjenbruk og mye forsøpling. Mye av grunnen til dette er at scooterløypene må flyttes fra år til år. I tillegg er det dårlig tilrettelegging i forbindelse med fiskeplasser langs Vefснаvassdraget, dette er en problemstilling som også gjelder for Vefсна og Grane. Regionalparken har ansvar for å ta dette videre og se på hvordan dette kan løses på best mulig måte.

Syssel- og bobilturister, Herøy kommune

Herøy opplever økning i antall sykkelturister og bobilturister. Det er spesielt mange parkerte bobiler på Hoholmen, og det oppleves som en utfordring at det ikke finnes muligheter for tømning utenfor campingen. Det er også noe utfordrende med villcamping (både i forbindelse med sykkel og kajakk), kommunen har ikke noe system for søppelhåndtering i forbindelse med dette. Ellers er det generelt sett lite skilting og informasjon langs veiene.

Anbefalinger:

- Det må etableres søppelhåndtering i området
- Det bør vurderes bobilparkering og campingområder andre steder i kommunen for å lette trykket

De Syv søstre, Alstahaug kommune

Alstahaug kommune har størst utfordring med besøkende på De Syv Søstre, kommunen arbeider kontinuerlig med å forbedre området og det ble etablert ny parkeringsplass i forkant av sommeren 2020, det er også sikret arealer for større parkeringsplasser ved fjellene. Parkeringsplassene som er etablert er stort sett helt fulle i sommersesongen. Det finnes ingen offentlige toaletter i området og flere trenger bistand i fjellet. Det er også et behov for buss mellom toppene for dem som ønsker å gå alle/flere på samme dag og det er vanskelig å få tak i taxi.

I tillegg er det stor trykk på bobilturister og turister med telt. Det er utfordrende med stengte toaletter langs vei, og Alstahaug har behov for flere gangveier og bedre skilting til vikingmuseet. Fulle ferger var et stort problem sommeren 2020, og det er for dårlige fasiliteter på fergeleiene.

For å møte trykket har det blitt opprettet bobilparkering ved småbåthavnen i Sandnessjøen sentrum og campingen har utvidet området for besøkende med telt.

Anbefaling området Syv søstre:

- Det bør vurderes flere og større parkeringsplasser
- Det må opprettes et tilbud for transport til og fra Sandnessjøen og mellom parkeringsplassene til de ulike fjellene.
- Det må på plass system for søppelhåndtering
- Det må på plass offentlig toalett

Leirfjord kommune

Leirfjord mangler offentlig toalett og tilrettelegging for bobilparkering. Dette vil kunne bidra til at flere stopper i kommunen og det er behov for oppmerking og tilrettelegging av mulige steder for camping. Kommunen arbeider med å få satt i gang en strategi i forbindelse med besøksforvaltning/produktutvikling som skal bidra til økt besøk og gode tilrettelagte områder.

Besøksforvaltning, Træna Kommune

Spesielt sommeren 2020 har antall besøkende vært høyt. Det oppleves mer trykk på teltning, men campingområdet for trænafestivalen gjør at dette ikke er et problem. Det er behov for offentlig toalett på Træna, dette finnes ikke per i dag. Træna kommune er opptatt av hvordan turisme påvirker lokalbefolkningen og har lagt mye arbeid i en undersøkelse hvor de ser på mulige utfordringer, og hvor mye besøk som er forsvarlig. Træna har ingen spesielle presspunkter, men har en jevn strøm av besøkende i sommersesongen. I tillegg driver det et stiforbedringsprosjekt i samarbeid med Hurtigruten.

Besøksforvaltning, Lurøy Kommune

Lurøy har utfordringer i forbindelse med manglende toalett og sanitæranleggstilbud, samt søppelhåndtering og avfall enkelte steder i kommunen. I tillegg er det en del uønsket bobilparkering og villcamping, spesielt på fastlandet står det sommerstid bobiler parkert mange steder. Flere områder preges av etterlatenskaper etter dette. Grønsvik kystfort og Lovund (ved sti opp til utkikks plass for lundefugl) er de mest pressede områdene i forbindelse med turisme. Ved kystfortet er det tilrettelagt med parkering foran og ved museet, området er et fint turmål med stier og strand i umiddelbar nærhet. Området mangler toalett og søppelhåndtering.

Det er i tillegg behov for bedre skilting, med informasjon til gjester om anbefalt adferd og hvilke områder de kan bruke. Det oppleves også at det er behov for å informere

turister om allemannsretten og at det ikke er tillatt å oppholde seg på privat eiendom. Informasjon i forbindelse med fergeavganger og samferdsel generelt oppleves dårlig, og det er vanskelig for besøkende å finne riktig informasjon. Det er også et behov for skilt til Stokkvågen ved Utskarpen.

Båtforeningen har opprettet bobilparkering, dette bidro til å ta noe av trykket sommeren 2020.

Anbefaling:

- Det må tilrettelegges med offentlig toalett utenfor museet som kan benyttes utenfor stengetid,
- Det må på plass søppelhåndtering for å holde området ved Grønsvik kystfort i orden.
- Det må på plass tilrettelagte campingområder på Lovund

Nesna kommune

Nesna kommune har mange gjester / turister på fergekaia. Køene er delt inn slik at det ofte blir kø oppover vegen, og det er uoversiktlig for bilistene hvor de skal stå. I tillegg har det tidvis vært problematisk med toaletter og kommunen har leid inn festivaltoaletter slik at ikke alt tilfaller restauranten som ligger ved fergekaia.

I tillegg er det svært mange besøkene enkelte steder på Tomma. Her oppleves toalettfasilitetene noe dårlige. Det er heller ikke satt opp informasjon om hva som er lov, og det kjøres tidvis ned til havet med bil og bobil slik at vegetasjonen blir skadet.

Det er også registrert mange besøkende ved Sjonfjellet (rasteplass) Her parkere mange bobiler.

Anbefaling:

- Det må tilrettelegges slik at besøkende forstår køsystemet til de ulike fergene
- Det må tilrettelegges med toaletter ved fergeleie
- Det må på plass tilrettelagte campingområder på Tomma

Marmorslottet, Rana Kommune

I Rana kommune har det fra sommeren 2020 vært utfordringer med mye besøk på Marmorslottet. Det arbeides med å få på plass bedre tilrettelegging i forbindelse med dette. Videre er det noe uklart hvem som har ansvaret for ulike søppeldunker på rasteplasser og andre steder i kommunen. Sentrum er mye besøkt, men dette oppleves generelt sett ikke som utfordrende. Det er ønskelig med noe bedre skilting for besøkende og det er behov for skiltplan.

Anbefaling områder Marmorslottet:

- Toalett må settes opp
- Det må på plass søppelhåndtering
- Det må på plass informasjon om området og viktigheten av å ta vare på naturen

- Det må ordnes sikker nedgang mot elva

Presspunkter, Sømna Kommune

Presspunkter i Sømna kommune er fergeleie og Kvennvika. Kvennvika er et statlig sikret friluftsområde med godt besøk, det er likevel ikke registrert noen større utfordringer med dette da det er godt tilrettelagt. Fergeleie er et presspunkt og mangler blant annet offentlig toalett. Det er satt i gang et prosjekt med NFK for å bygge om fergeleie.

Sundsvoll, Vega Kommune

Vega kommune har opplevd utfordringer forforbindelse med campingturister i sommersesongen. Spesielt mange bruker området Sundsvoll som er et statlig sikret friluftsområde. Området er tilrettelagt med toalett og søppelhåndtering, men dette er ikke tilpasset mengden av besøkende som har brukt dette området til bobilparkering. Området blir stengt for camping sommeren 2021, og det arbeides med tilrettelegging for bobilparkering annet sted på øya. I tillegg er det stort trykk på besøkende på verdensarvsenteret. Dette har ikke opplevdes som en utfordring da området er godt tilrettelagt både i forbindelse med infrastruktur og toalett/søppelhåndtering.

Anbefaling:

- Det må tas en beslutning på om området skal stenges for campingturister og opprettes et alternativ for campingturister
- Hvis området skal være åpent må sanitæranlegg utvides

2.3 Felles Utfordringer

I tillegg til presspunktene i kommunene som er listet opp er det avdekket en del generelle utfordringer, som berører flere kommuner.

Ferge og samferdselsproblematikk på kysten

Det er store utfordringer i forbindelse med samferdsel på Helgelandskysten. I denne sammenheng er det viktig å nevne fasilitetene på fergeleier. Det er en stor utfordring at sanitærforhold og venterom er i dårlig stand flere steder. Det er også problematisk at det er få steder med mulighet for å handle mat samtidig som det ofte er behov for å være lenge på fergeleie. I tillegg er det ofte vanskelig for besøkende å finne informasjon om fergeruter, og forstå hvilke ruter som skal sjekkes i og med at fergeleiene ikke har samme navn som stedet.

Generell samferdsel er et eget fagområde og problemstillingene som er kommet frem i løpet av undersøkelsen i forbindelse med dette blir løftet opp mot samferdselsråden i Nordland fylkeskommune.

Infrastruktur vefsnavassdraget

Vefsnavassdraget er friskmeldt etter behandling og åpnet for fiske. Elva berører kommunene Vefsn, Grane og Hattfjelldal. Det er et stort behov for å en samkjørt infrastrukturplan i forbindelse med elva. Det må ses på alle forhold i tilrettelegging, med

fiskeplasser, søppelhåndtering, toaletter og lignende ved områder som etter hvert vil bli mye brukt.

Skilt og informasjon

Flere kommuner opplyser om at skilting for besøkende er for dårlig. Dette er ofte satt opp av næringen selv, noe som gjør at det ikke blir en helhetlig plan rundt skiltingen. Det er behov for en strategi som hvor kommunene i regionen samarbeider om en felles plan. Det er også ønskelig med et felles design på informasjonsskilt som er lett gjenkjennbart hos besøkende. Skiltstrategien må også inneholde "code of conduct" for å tydeliggjøre ønsket adferd hos den besøkende.

Ansvarsfordeling grunneier –kommune og allemannsretten

En av utfordringene som er avdekket gjennom denne undersøkelsen er ansvarsfordeling mellom kommune og grunneier på utsatte steder. Her er det behov for å se på og utvikle løsninger slik at mye besøkte steder blir ivaretatt, uten at grunneier blir belastet med store kostnader i forbindelse med dette.

2.4 Felles oversikt på presspunkter

Presspunkter	Kommune	Person	Generelle utfordringer	Prosjekter for tilrettelegging
Heilhornet	Bindal Kommune	Monja Kolberg	Tømmestasjon bil	
	Hattfjelldal Kommune	Harald Lie	Tilrettelegging laksefiske Forsøpling scooterløyper	Besøksstrategi Børgefjell Nasjonalpark Reisemålsutvikling
Området Rabothytta	Hemnes Kommune	Marit Valla Svein Arne Brygfeld		Besøksforvaltning Okstindan
Marsøra/Helgelandstrapp	Vefsn kommune	Berit Hundåla	Skilting for besøkende	Reisemålsutvikling
Laksfors	Grane kommune	Ellen Schjølberg	Villcamping	Reisemålsutvikling
Opus for himmel og gjord Skulturlandskap Nordland	Vevelstad kommune	Torill Hauan	Manglende informasjon fergetider og informasjonspunkt Dårlig søppehåndtering	
Rødøyløva	Rødøy kommune	Kristian Moan	Skilting/info Fergekø	Ønsker å sette i gang med reiselivsstrategi
Brevika	Dønna Kommune	Tove Kjelland Alfheim	Søppelhåndtering	Besøksforvaltningsprosjekt

		Tor Henning Jørgensen		Brevika Skiltplan for attraksjoner
Torghatten	Brønnøy kommune	Solveig Svendsen Johnny Hanssen	Søppelhåndtering, skilting, samferdselsproblemtikk	Tilrettelegging Torghatten
Hoholmen	Herøy Kommune	Eldbjørg Larsen	Søppelhåndtering Villcamping Økning sykkelturnister	
De syv søstre	Alstahaug	Stig Gøran Olsen	Kapasitet på fergene Offentlige toaletter (stengt)	Ny parkeringsplass Breitinden Bobilparkering småbåthavn
	Leirfjord Kommune	Jan Ove Styve	Søppelhåndtering, offentlig toalett, bobilparkering	Reiselivsstrategi
	Træna Kommune	Moa	Offentlig toalett Søppelhåndtering	Skilt og stiplan Stiutbedring
Grønsvik Kystfort	Lurøy Kommune	Eli Anne Hauknes	Offentlig toalett/søppelhåndtering/tømming	
Nesna Fergekai	Nesna kommune	Halvor Hilmersen	Generell turistinformasjon	Reisemålsutvikling
Marmorslottet	Rana kommune	Cecilie Nordvik	Skilting og søppelhåndtering	Reisemålsutvikling, tilrettelegging marmorslottet
Kvennvika	Sømna kommune	Hans Gunnar Holand		
Sundsvoll	Vega Kommune	Hilde Wika		Tilrettelegging for bobilparkering

3. Hvem har ansvar for hva? Ansvarsområder lokalt - og nasjonalt

Det er viktig med en tydelig ansvarsfordeling mellom næring, kommuner, avfallsselskap, destinasjonsselskap m.fl. for at Helgeland skal kunne tilpasses et stadig økende antall besøkende. De ulike aktørene må bevisstgjøres på sine ansvarsområder.

Alle kommuner på Helgeland må bidra til å finne praktiske løsninger, alene eller sammen med andre, for tilretteleggingen av en bærekraftig besøksforvaltning og reiselivsutvikling.

3.1 Kommunenes ansvarsområder

Parkeringsmuligheter: I tilknytning til populære severdigheter og opplevelsestilbud må parkeringsplasser tilrettelegges i forhold til besøksmengden, slik at turistene får en god opplevelse ved besøk i regionen. Må tas inn i kommunens samfunnsplaner / arealplanlegging. Turister ønsker å besøke levende byer med et sentrum som har et godt og sammensatt tilbud innen servering, overnatting, shopping osv

Toalett og søppelhåndtering: Dette er en kommunal oppgave som må dimensjoneres etter besøkstallene. I tilknytning til populære severdigheter og opplevelsestilbud blir dette særlig viktig. Toalettene må driftes gjennom samarbeidsavtaler med veivesenet, private aktører e.l., og bør delfinansieres av brukerne. Overføringer fra stat til kommuner bør i fremtiden også ta hensyn til antallet besøkende til en region fremfor kun innbyggertall.

Stiutvikling, skilting og informasjon: Dette må utvikles i samarbeid med organisasjoner som har kompetanse på tilbudene, mulighetene og utfordringene i naturområdene, f.eks. Friluftsråd, friluftslivsorganisasjoner, Visit Helgeland o.l. Her finnes muligheter til å søke midler gjennom gavestiftelser i banker, Gjensidigestiftelsen, Olav Thon stiftelsen osv. som kan matches opp med midler fra kommunene selv.

Sikkerhet: Kommunene bør bidra med å sikre midler til beredskap gjennom Røde kors, Norsk Folkehjelp o.l. Dette er en nødvendighet og til nytte for både innbyggere og besøkende turister. Ved stor pågang av turister til populære severdigheter og utsatte områder må kommunene aktivt sette inn forbyggende tiltak.

Kulturell rikdom, landskapets fysiske og visuelle integritet og biologisk mangfold: Alle kommuner har et særlig ansvar for å forvalte disse ansvarsområdene på en god og bærekraftig måte.

3.2 Destinasjonsselskapets ansvarsområder

Holdningsskapende arbeid: Visit Helgeland skal sette bærekraftig reiselivsutvikling på dagsorden, og skape større bevissthet rundt viktigheten av bærekraft blant reiselivsbedriftene, blant offentlige instanser og øvrige sentrale organisasjoner på Helgeland. Visit Helgeland skal fortløpende informere om behovene som oppstår i regionen, og om behovene som oppstår gjennom stadig økt tilstrømning av turister til en region.

Informasjon og kompetanse: Visit Helgeland skal gjennom sine kanaler informere og spre kunnskap om bærekraftig bruk av naturen på Helgeland. Visit Helgeland skal også bidra til at andre organisasjoner (kommuner, friluftorganisasjoner o.l.) også sprer informasjon og kunnskap om bærekraftig bruk av Helgelandsnaturen. Visit Helgeland skal samarbeide med kompetansemiljøer for å tilby kurs innen bærekraftig reiselivsutvikling på Helgeland, og på den måten bidra til å heve kunnskapsnivået om ivaretagelse og formidling av kulturarv, tradisjoner, historie samt bevaring av naturressursene

Styrke bedriftenes økonomiske levedyktighet og verdiskapning: Gjennom veiledning, bedriftsfellesskap og tilgang på kompetanse skal Visit Helgeland bidra til å gjøre reiselivsbedriftene og deres tilbud mer bærekraftige. Med fokus på kompetanseheving

og økt samarbeid hvor bedriftene lærer av hverandre og utfyller hverandres produktspekter, er målet å øke total verdiskapning og positive ringvirkninger i regionen på en bærekraftig måte.

Gjøre Helgeland til et troverdig og attraktivt reisemål: Arbeidet med å bli et bærekraftig reisemål skal gjøre Helgeland mer attraktivt i både det norske og det internasjonale markedet. Gjennom sin markedsføring skal Visit Helgeland legge vekt på regionens fokus på bærekraft på en troverdig måte. For å bli oppfattet som et bærekraftig reisemål må alle aktører i en destinasjon jobbe i en bærekraftig retning.

3.3 Avfallsselskaper og veimyndigheters ansvarsområder

Forslag skal avklares til neste utgave av Besøksforvaltningsrapporten.

3.4 Næringsaktørenes ansvarsområder

Rent miljø og ressurseffektivitet: Reiselivsbedrifters og turistene skal minimere forurensing av luft, vann og land (inkludert støy), samt minimere genereringen av deres avfall og forbruk av knappe og ikke-fornybare ressurser.

Bærekraft er konkurransekraft: Både turoperatører og kunder etterspør grønne leverandører, og det er lønnsomt å bli vurdert som en bærekraft reiselivsbedrift. Bedriftene kan redusere kostnader og øke omsetningen gjennom økonomisk gevinst for bedriftene å arbeide med energisparing, avfallsreduksjon osv.

Bedriftene skal heve opplevelseskvaliteten: Reiselivsbedriftene skal generelt sørge for trygge, tilfredsstillende og berikende opplevelser. For miljøbevisste kunder vil det heve opplevelseskvaliteten at bedriftene oppfattes som miljøbevisste. Miljøbevissthet vil også bidra til å styrke omdømme og markedsføringen av både bedriften og regionen. Reiselivsnæringen på Helgeland skal jobbe for å bli miljøsertifisert gjennom en godkjent ordning for dette

Jobbkvalitet for ansatte: Reiselivsbedriften skal jobbe for å styrke kvaliteten på reiselivsjobber (direkte og indirekte), inkludert lønnsnivå og arbeidsforhold uten diskriminering utfra kjønn, rase, funksjonshemninger eller andre faktorer. At bedriftene styrker sitt omdømme som miljøbevisste gjør at de blir mer attraktive for flere arbeidstakere (tiltrekke/beholde ansatte)

Økonomisk levedyktighet og konkurransedyktige reiselivsbedrifter: Reiselivsbedriftene skal sikre sin levedyktighet og konkurransedyktighet i et langsiktig perspektiv.

3.5 Sentrale myndigheters ansvarsområder

Strategi: Regjeringen må følge opp flertallsmerknaden i innstillingen til reiselivsmeldingen om å utarbeide en strategi for å ivareta natur- og kulturverdier der bærekraftig reiseliv må ses i sammenheng med veg og energiutbygging og andre større inngrep. Strategien skal også inneholde bruk av natur og utmark som reiselivsprodukt.

Intensiver: Det må utvikles insentiver som styrker grønn konkurransekraft gjennom et mer bærekraftig reiseliv, blant annet ved å anvende prinsippene foreslått av Ekspertutvalget for Grønn konkurransekraft. I tillegg må det utvikles insentiver som belønner bruk av transportmidler med lavest mulig energiforbruk og klimagassutslipp, blant annet virkemidler for å ta i bruk elektrisk drevne eller hybride kjøretøyer og båter. Det må utvikles et grønnere og mer koordinert kollektivtrafikktilbud, blant annet et bedre togtilbud mellom landsdelene og til/fra våre naboland. Dette vil kunne bidra til reiser med mindre klimagassutslipp.

Ytterligere inngrep: Utbygginger som forringer natur- og kulturverdier må forhindres. Større sammenhengende naturområder med urørt preg må tas vare på. Den omfattende liberaliseringen av motorferdselregelverket vil true naturverdiene og bør derfor reverseres. I saker som gjelder nye vann- eller vindkraftprosjekter, nye kraftlinjer, store vegprosjekter, ødeleggelser av våtmarksområder og dumping av gruveavfall må reiselivsnæringen på nasjonalt nivå bli en høringspart og næringens interesser må tillegges stor vekt.

Virkemiddelapparatet (Innovasjon Norge, Siva, Enova, Forskningsrådet m. fl.) må få tydeligere mandat til å støtte prosjekter som bidrar til grønn omstilling.

Offentlig markedsføring: Tiltak bør iverksettes for at trafikken spres geografisk og gjennom hele året. Markedsføring og andre tiltak for å fremme næringsutvikling og like konkurransevilkår mellom reiser i inn- og utland skal føre til at reiselivet styrker seg og at trafikken spres til flere reisemål og alle sesonger. Dette vil kunne bidra til mer miljøvennlige reiser.

Redusere klimagassutslipp: Gjennom internasjonalt regelverk og nasjonal lovgivning må det iverksettes ytterligere tiltak for å redusere utslipp av NO_x og partikler fra skip, forby utslipp mot urensset avløpsvann og kreve rapportering fra alle skip som går inn i verdensarvfjordene. Det må utredes framtidens former for energiforsyning og bruk for rutegående skip og cruiseskip som anløper norske havner. Myndighetene må gjennomføre vedtatte virkemidler i Europa og FNs internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO) for å redusere klimagassutslippene. Dette inkluderer virkemidler for mer effektiv utnyttelse av luftrommet med kortere flytraseer. I tillegg må drivstoff og drivmidler ha lave utslipp, og det skal tilrettelegges for grønne landinger og avganger.

Avfallshåndtering: Det må legges til rette en avfallshåndtering basert på avfallsforebygging, ombruk og materialgjenvinning, der matsvinn skal minimaliseres.

Forvaltning av havet: For å sikre turismen og det norske reiselivsproduktet er det avgjørende at Norge opprettholder og videreutvikler rollen som en ansvarlig forvalter av havet og at det innføres tiltak knyttet til marin forsøpling, plast og annen forurensning.

Nasjonale turstier: støtte til Nasjonale turstier må styrkes for å bedre tilretteleggingen og bygge nye attraksjoner som kan bidra til å spre turisttrafikken.

For mer utfyllende informasjon om ansvarsområdene se dokumentet «MOT ET BÆREKRAFTIG REISELIV – Veikart fra Reiselivsnæringen i Norge». Dette dokumentet er utviklet av noen av de tyngste aktørene innen norsk reiseliv. Datert 3. juli 2017.

De Historiske, Den Norske Turistforening, Fellesforbundet, HANEN, Innovasjon Norge, NCE Tourism, NHO Reiseliv, Norges Naturvernforbund, Norsk Reiseliv, Virke og Reise Norge og Kultur

4. Videre arbeid

Gjennom bærekraftprosjektet skal denne kartleggingen arbeides videre med i 2021. Rapporten oppdateres etterhvert som det gjennomføres tiltak og nye områder/utfordringer kommer til. Vi ønsker også å utvide kartleggingen ved å gjøre flere intervjuer. Tilbakemeldinger/innspill sendes til laila@visithelgeland.com